

ФИЛИП ТИТО
АННА САРВИРА

МОМИЧЕТО,
КОЕТО СИ
ОТВАРЯШЕ
ОЧИТЕ

**МОМИЧЕТО,
КОЕТО СИ
ОТВАРЯШЕ
ОЧИТЕ**

– **Внимавай, ще го смачкаш!** – извика Надя.

Тодор се сепна и вдигна поглед от екрана на телефона си.

– **Какво?**

– **Едва не смачка горкия охлюв! Гледай къде ходиш!**

Добре че Надя видя горкото животно преди да стане на пихтия.

Затова я наричаха „**Надя с широко отворените очи**“. Не само защото имаше големи сини очи, а най-вече защото забелязваше всичко около себе си.

Тя имаше дарбата да вижда неща, които другите хора не забелязват.

Надя беше на 10 години. Живееше в малък град в България.

Тази сутрин тя бе на път за училище с по-големия си брат, Тодор.

Докато той вървеше, загледан в телефона си, Надя не спираше да му говори:

– **Я, открий четирилистна детелина.**

– **Виж, този облак прилича на слон!**

– **Видя ли това куче? Колко прилича на собственика си!**

– **Ей, малката – измърмори Тодор, – ти, като забелязваш всичко, не виждаш ли, че съм зает?**

Надя вдигна рамене. Защо по-големите братя са винаги такива мърморковци?

Когато стигна до училището, Надя отиде при приятелките си.

– **Здравейте, как сте момичета? О, Ани, да не си подстригана?**

– **Явно „Надя с широко отворените очи“ забелязва всичко!**

Учителката влезе в класната стая:

– Деца, в класа имаме нова ученичка. Казва се София. Българският не е родният ѝ език, но разчитам на вас да я посрещнете възможно най-топло.

– София, до Ева има място.

София срамежливо зае мястото си.

Беше бледа и изглеждаше изтощена.

През целия ден не каза нито дума.

И колкото повече време минаваше, толкова повече изглеждаше, че се бори да не заспи в час.

Когато звънецът би, за да отбележи края на часа, тя подскочи, защото почти бе задрямала на чина.

Взе си нещата и бързо напусна класната стая.

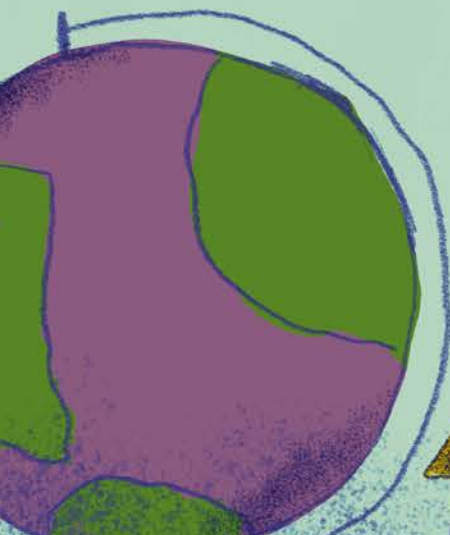
Надя видя как София се затича към майка си, която я чакаше пред входа на училището.

Тя се сгуши в нея, а майка ѝ я галеше по косата, сякаш за да я успокои.

– Мен би ме било срам да се гушкам така с майка ми пред всички!

– каза един ученик.

Надя не отговори. Помисли си, че вероятно би направила същото в края на първия ден в ново училище, където не познава никого.

През първите няколко дни другите деца упорито наблюдаваха София, но след една седмица загубиха интерес, тъй като тя почти не говореше и в междучасията си стоеше сама в ъгъла. Единствените моменти, когато децата все пак ѝ обръщаха внимание, бяха тези, в които ѝ се присмиваха, че отново е заспала в час.

– Знаеш ли, „Надя с широко отворените очи“, тази София е твоята пълна противоположност! Ти винаги забелязваш всичко, а тя проспива всичко! Тя е „София със сънените очи“!

Надя сви рамене.

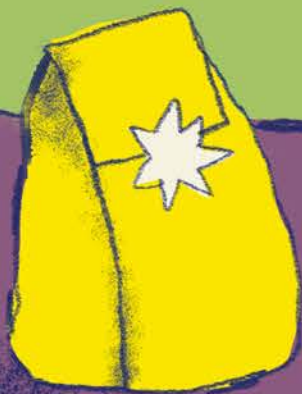
Знаеше, че не трябва да съдим по външния вид и че често, ако си дадем труда да се поинтересуваме от другите и да ги понаблюдаваме, ще разберем по-добре защо се държат по един или друг начин.

Искаше ѝ се да общува малко повече със София, но смяташе, че на нея ѝ трябва малко време, за да свикне с новото училище.

Надя беше чувала, че София е от Украйна и че там има война.

Виждала беше репортажи по телевизията.

Не ѝ се вярваше, че само на няколкостотин километра от тук падат бомби върху градове, досущ като нейния. Даваше си сметка, че можеше тя да е родена там... и че животът може да е несправедлив.

Надя бе много развълнувана. Това беше денят на панаира, а тя го обожаваше.

**– Тате, ще ходим ли днес на панаира? Моля те, моля те!!!
Ти ми обеща да ме заведеш.**

– Говори с майка си, зает съм! Ох, къде са ми ключовете за колата? Все така става, когато закъснявам!

– Гледах ги някъде – отговори Надя с усмивка. – Ако ти кажа, ще отидем ли тази вечер на панаира?

– Надя, нямам време за тези игрички. Бързам! Къде са?

– Приемам това за „да“ за панаира, така че... Вече са в раницата ти. Видях, че ги слагаш там снощи, когато се прибра от работа.

– О, да, вярно! Сложих ги там, за да съм сигурен, че няма да ги забравя! БЛАГОДАРЯ! Ще се видим по-късно, аз тръгвам!

– Да, тате, ще се видим после... за да отидем заедно на панаира!

Надя бе не само много наблюдателна, но и много упорита.

Изглежда, че целият град беше на панаира.

Надя не можеше да си намери място от щастие.

Тя отвори очи още по-широко от обикновено, сякаш искаше да попие всичко наоколо: мигащите светлини на виенското колело, ярките цветове на сладкарниците, усмивките на малките деца на въртележката, ужасените погледи на хората на увеселителното влакче...

Посочи страшните герои отпред на влакчето на ужасите.

– Мамо, погледни вещицата! Прилича на леля Кина!

– Ммм, не е много хубаво да говориш така, но трябва да призная, че има нещо вярно – отговори майка ѝ. Тодор едва не се задави със захарния си памук.

– Я, вижте, това там е София с майка си!

Надя прецени, че сега е добра възможност да я опознае малко по-добре, тъй като на панаира беше много по-забавно, отколкото в училище.

– Елате! Ще ви запозная. Тя е новата ни съученичка. И е от Украйна.

Родителите на Надя си размениха разбиращ поглед.

– Да, хайде да ги поздравим – каза майката. **– Сигурна съм, че не познават много хора в нашия град.**

София отначало беше изненадана, когато видя Надя и семейството ѝ, след което лицето ѝ грейна в стеснителна усмивка.

Вярно е, че от всички съученици Надя ѝ бе любимка, въпреки че не си говореха много. Тя бе единствената, която не ѝ се присмиваше, когато се унасяше в час или когато не разбираше напълно въпроса. Освен това тя беше единствената, която имаше и прякор.

Родителите се запознаха с майката на София и започнаха разговор, от който Надя не долови нищо заради шума наоколо.

– Какво ще кажете да отидем за палачинки? – каза таткото. – Аз черпя!

Изглежда, че предложението зарадва цялата група.

По пътя София изглеждаше уплашена от тълпата. Вкопчила се бе в ръката на майка си и не я пускаше.

– Ще видите, палачинките са страхотни. А продавачът ми е стар приятел. Ще ни сложи повече шоколад, отколкото на другите клиенти!

Наистина, палачинките бяха страхотни. И както се очакваше, мъжът не се скъпеше с шоколада.

Изведнъж някъде наблизо се чу силен тътен.

София подскочи и палачинката ѝ падна на земята.

– **Зарята започва!** – каза Тодор.

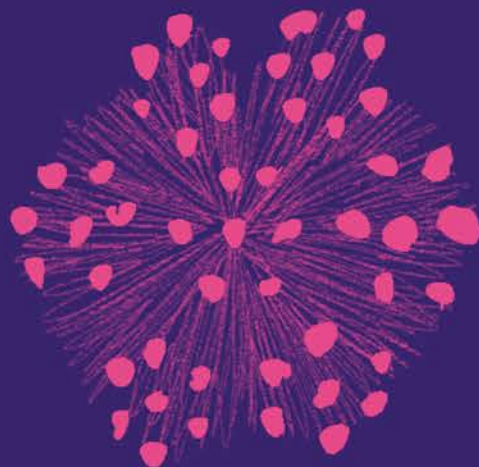
И наистина, фойерверки се заизстрелваха и осветиха небето с оглушителен шум.

Надя забеляза как София се сгуши в майка си и затрепери.

Майка ѝ каза на родителите на Надя:

– **Благодаря ви много за палачинките. Отдавна не бяхме яли нещо толкова вкусно! Много се радвам, че се запознахме. Надявам се скоро да се видим отново, но сега трябва да се прибираме. Съжалявам. Късно е и София е уморена.**

И преди да успеят да отговорят, София и майка ѝ набързо потеглиха.

На другия ден в училище Надя забеляза, че София отсъства.
Да не би да е болна?
Надя си спомни за предната вечер.
За това колко ужасена беше София, когато започнаха фойерверките.
Малкото ѝ телце трепереше в ръцете на майка ѝ. Как бързо си
тръгнаха, докато всички се забавляваха.
И изведнъж разбра.

След внимателно обмисляне Надя прецени, че София има нужда от нейната подкрепа, и реши да я посети. Но как да разбере къде живее? Надя събра целия си кураж и направи нещо, което никога не си е представяла, че може да направи: отиде при секретарката на училището. Тя можеше да помогне, но бе много страшна. Никой никога не я беше виждал да се усмихва.

Надя си пое дълбоко дъх и почука на вратата на кабинета ѝ.

– Добър ден, госпожо, може ли да попитам нещо?

Жената я погледна подозрително.

– София, новата ученичка от Украйна – Надя продължи – днес отсъстваше и бих искала да ѝ занеса записките, които си водих в час. Но не знам къде живее. Бихте ли ми дали адреса ѝ?

Обикновено секретарката не беше склонна да дава подобна информация, но Надя явно беше с добри намерения, а и София определено имаше нужда някой да се погрижи за нея. Затова тя ѝ подаде лист хартия, където бе написала всичко необходимо. Разбира се, без усмивка.

– Много Ви благодаря, госпожо! И между другото, виждам, че червената лампичка на копирната Ви машина мига. Вероятно трябва да смените касетата с мастило.

Секретарката се обърна да види машината и изсумтя в знак на благодарност.

Надя пристигна пред голяма сива сграда.

На вратата имаше само един звънец и тя го натисна.

Отвори мъж.

– **Какво има?**

– **Идвам да видя приятелката си София. Тя живее тук с майка си.**

– **Фамилия?**

Надя му подаде листа, който ѝ беше дала секретарката.

Мъжът прегледа списъка, окачен на стената.

– **Четвърти етаж. Стая 412.**

Надя тръгна по стълбите, защото нямаше асансьор.

Чук-чук. Вратата се отвори.

– **О, здравей, Надя! Каква изненада!** – каза майката леко смутена.

– **Здравейте, госпожо, исках да видя дали София е добре.**

– **Снощи почти не спа. Сега е на детската площадка зад блока. Ако искаш, иди при нея.**

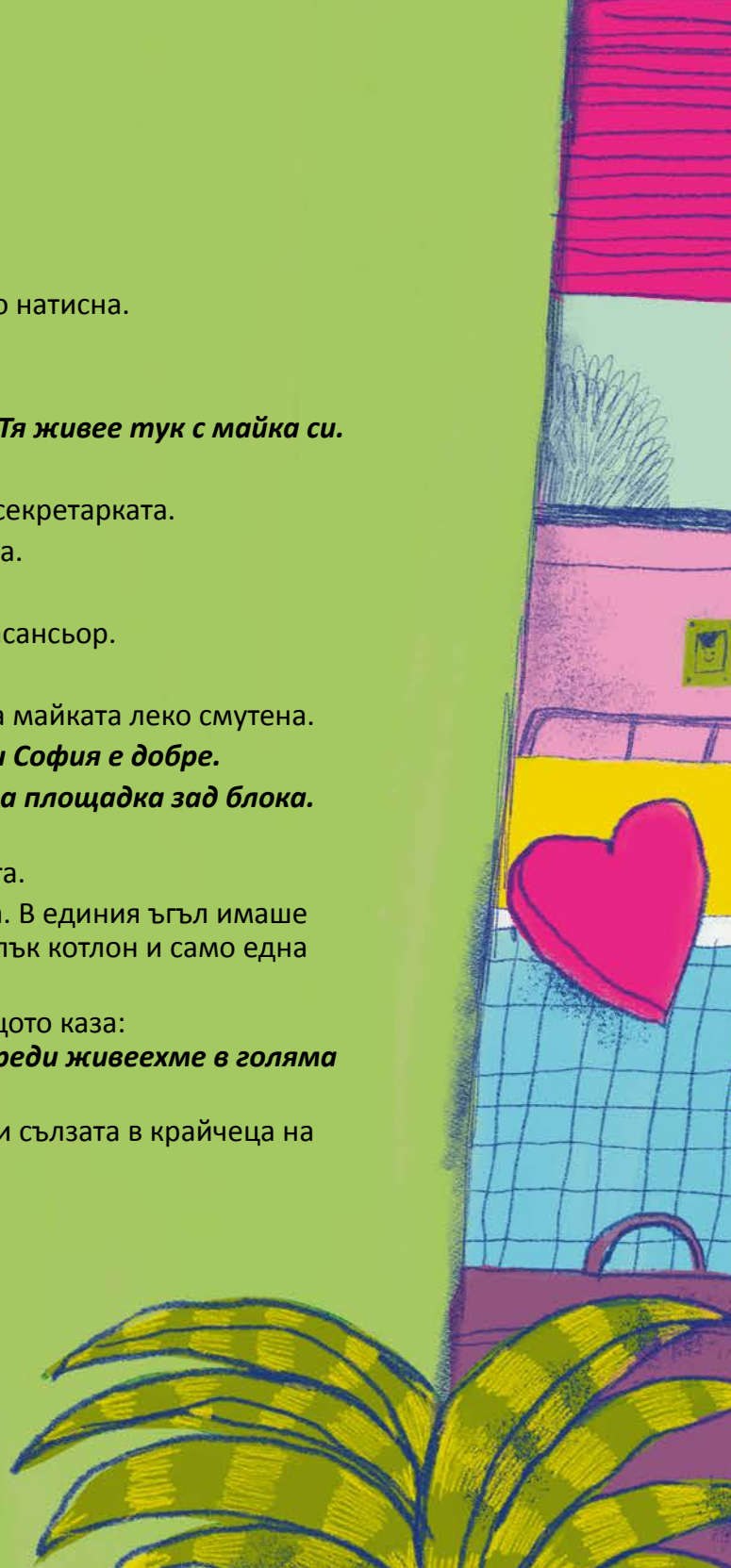
Надя веднага забеляза колко малка е стаята.

Имаше само два матрака, маса и два стола. В единия ъгъл имаше рафт, хладилник, микровълнова печка, малък котлон и само една саксия за украса.

Майката като че ли прочете мислите ѝ, защото каза:

– **Да, тук е малко тесничко. Знаеш ли, преди живеехме в голяма къща с прекрасна градина.**

Тя извърна глава, но Надя успя да забележи сълзата в крайчеца на окото ѝ.

– Здравей, София. Как си?

София беше сама, седнала на стара люлка.

– Надя? Какво правиш тук?

– Исках да те видя. Толкова бързо си тръгна снощи.

– Да, знам. Понякога съм странна.

Надя седна на другата люлка.

– Не, ти не си странна. Това, което ти се случва, е странно.

София я погледна.

– Толкова ме е страх.

– Вече няма от какво да се страхуваш. Тук си в безопасност.

– Да, знам. Но баща ми е още там. С мама тръгнахме една сутрин само с два куфара. Татко остана там. Каза ми, че трябва да пази къщата ни, но аз знам, че трябваше да остане, за да защитава града, ако го нападнат. Случайно го чух да го казва на мама.

– Чували ли сте се с него?

– Да, той ни се обажда всеки ден, но веднага щом затвори, отново започвам да се притеснявам.

Надя не знаеше какво да каже.

Единствената дума, която успя да излезе от устата ѝ, беше „Разбирам“.

София сподели с Надя, че много често нощем не може да мигне.
Страхувала се да заспи, защото сънувала ужасни кошмари.
Чувала ужасяващия звук на сирени, предупреждаващи жителите
за предстояща бомбардировка.
Виждала проблясъци от експлозии.
Представяла си баща си ранен.
Или още по-лошо.
Сега Надя разбра защо очите на София през деня изглеждат
толкова уморени.

Вкъщи Надя не можеше да спре да мисли за това, което София ѝ каза. Тя бе твърде разстроена, за да стаи всичко в себе си, така че се обърна към майка си. Заедно включиха компютъра и написаха в търсачката:

– Как да помогнем на дете, преживяло война?

Ето как Надя осъзна, че войната в Украйна е само един от многото конфликти, които вземат жертви по целия свят – много от тях деца. Също така научи, че хората, които са преживели война, често страдат от така наречения посттравматичен стрес. Той е причинен от травмиращи събития, като бомбен атентат, стрелба или ранени хора. Освен това стресът се усилва поради постоянните сигнали за въздушни нападения, криенето в бомбоубежища и напрежението от ужасните новини.

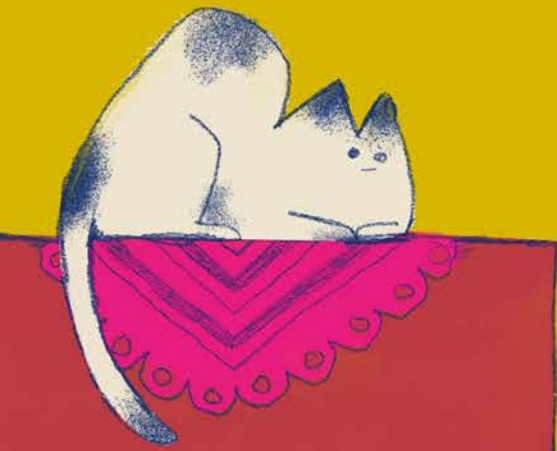
Естествено това води до тревожност, плашливост и кошмари у хората, особено при децата. Също така те се опитват да избегнат всякакво подсещане за това, което са преживели. За тях е твърде болезнено да мислят какво се е случило.

Надя научи, че за да подкрепиш човек, пострадал от войната, трябва да го накараш да се чувства в безопасност. Много е важно да сме готови да го изслушаме, но не и да го принуждаваме да говори. Надя научи също, че децата имат невероятната способност да се възстановяват – те просто имат нужда от подкрепа и от някого, на когото да се доверят.

Тя почувства, че знае какво да направи за София. Като начало разказа на съучениците си какво е научила и ги помоли да проявят повече разбиране.

Това бе най-малкото, което можеше да направи за украинската си приятелка.

Защото вече смяташе София за своя приятелка.

Може би и вие имате в обкръжението си някой, който е бил принуден да избяга от войната.

Дръжте очите си отворени, защото тези хора имат нужда от разбиране и подкрепа.

Не ги съдете, а по-скоро се опитайте да ги разберете, защото не знаете какво са преживели.

Изслушвайте ги и насърчавайте околните да правят същото.

Намесете се, ако видите съученик, който ги тормози или обижда.

Не забравяйте, че понякога е достатъчен само един малък жест, за да промените живота на някого.

**ЩЕ СИ
ОТВАРЯМ
ОЧИТЕ**

Европейската комисия не носи никаква отговорност за каквито и да е последици от повторното използване на настоящата публикация.

Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз, 2023 г.

© Европейски съюз, 2023 г.

Политиката на повторно използване на документите на Комисията е регламентирана с Решение 2011/833/ЕС (ОВ L 330, 14. 12. 2011 г., стр. 39).

За използването или възпроизвеждането на снимки или други материали, за които Европейският съюз не е носител на авторското право, трябва да се иска разрешение директно от носителите на това право.

Print	ISBN 978-92-68-06095-7	doi: 10.2838/78804	DS-05-23-277-BG-C
PDF	ISBN 978-92-68-06079-7	doi: 10.2838/01320	DS-05-23-277-BG-N

*Да си отвориш очите може да се окаже решаващо...
и да доведе до красиво приятелство. Това се вижда
от завладяващата история на Надя и София.*

Автор: Филип Тито
Илюстрации: Ана Сарвира
Превод: Виктор Донков

■ Служба за публикации
на Европейския съюз